

دومین سخنرانی آقای دکتر ملک‌ابرج مشیری  
در هفته ایران باستان، ۱۳۵۲

## ضرابخانه‌های ایران در دوران ساسانی

تاکنون درباره ضرابخانه‌های ساسانی مقالات زیادی نوشته شده است. تعدادی از این نامها که اغلب بصورت اختصار در پشت سکه‌ها ضرب شده‌اند با مراجعه به مدارک یافته شده بطور یقین به ضرابخانه شهرستان مربوطه نسبت داده شده‌اند. هنگامیکه من شروع به مطالعه ضرابخانه‌ها نمودم اسامی آنها به چند طریق موجود بود:-

- ۱- ضرابخانه‌هایی که بطور یقین خوانده شده بودند و احتیاج به مرور نداشتند.
- ۲- سکه‌هایی که اشتبهاً به ضرابخانه دیگری نسبت داده شده بودند.
- ۳- ضرابخانه‌هایی که هنوز با يك نقطه استفهام همراه بودند.
- ۴- ضرابخانه‌هایی که اصلاً در هیچ کتابی مطالعه نشده بودند. منظور این مع علوم انسانی است که سکه‌های این ضرابخانه‌ها تاکنون یافته نشده بود.

قسمت اعظم مطالعات من درباره یافتن ضرابخانه‌ها بوده است و به این جهت مجموع دو جلد کتاب «مطالعات درباره سکه‌های ساسانی» بطور یقین احتیاج به مدت بیشتری از وقت تعیین شده برای این سخنرانی دارند.

پس در نظر گرفتم که نمونه‌ای از طرز یافتن ضرابخانه‌ها را در اینجا به نظر حضار برسانم و برای تعمق بیشتر خواهش کنم به کتب نامبرده مراجعه شود.

از قسمت چهارم ضرابخانه‌های زیر را جهت معرفی انتخاب نموده‌ام. این ضرابخانه‌ها تاکنون در هیچ کتابی منعکس نبوده‌اند و سکه‌هایی که معرفی میشوند نخستین سکه‌های شناخته شده بطور عموم از این ضرابخانه‌ها هستند.

الف - ضرابخانه طوس: فقط در روی سه سکه بهرام پنجم این ضرابخانه را یافته‌ام:-

۱- سکه بهرام پنجم با نام ضرابخانه بطور کامل **DD** ، متعلق به سر لشکر پیروزان.

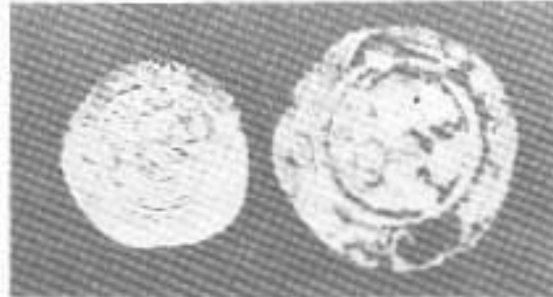


۲- سکه بهرام پنجم با نام کامل ضرابخانه **DD** ، متعلق به عزیز بیگلر.

۲- سال ۱۴، متعلق به عوزه ایران باستان.

در این مورد هم متن پهلوی شهرستان‌های ایران مطابقت کامل با نام ضرابخانه در روی سکه دارد.

پ - ضرابخانه طبرستان: در روی این سکه خسرو اول به سال نهم سلطنت (مجموعه سخران) دو حرف **س** که تاکنون در هیچ کتابی دیده نشده‌اند دیده میشود. به نظر می‌آید که از اجداد ضرابخانه طبرستان باشد. در روی عکس سکه طبرستانی در مقام مقایسه دیده میشود.



از قسمت دوم ضرابخانه شوش انتخاب شده است.

### ضرابخانه شوش

چندین مسئله برای این شهرستان و ضرابخانه آن مطرح است. در نیمه قرن چهارم میلادی اهالی عیسوی شوش شورش کردند. شاپور دوم به کمک سبند پیل جنگی شهر را با خاک یکسان نمود و دستور ساختن مجدد آنرا داد. نام شهر نو را ایرانشهر شاپور نهادند.

۱- در اختصار ضرابخانه‌ها ما سه مورد داریم که به ایران منسوب میشود: سسک ایر، سسکم ایران مربوط به شهرستان‌های دیگر هستند که شرحش در کتب سخران آمده است. ولی شوش صاحب اختیار معدای است. دلائل آن به نظر حضار

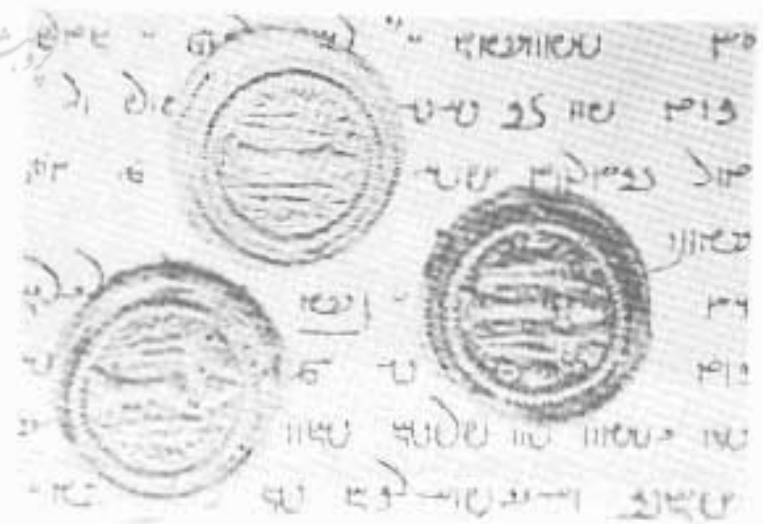


۳- سکه بهرام پنجم با دو حرف **س** تنها، متعلق به سخران.



همانطور که ملاحظه میشود در متن پهلوی شهرستان‌های ایران اختلافی بین نوشته کتاب، طوس و نام ضرابخانه طوس در روی سکه نیست.  
پ - ضرابخانه بست: کلبه سکه‌های ضرابخانه بست متعلق به کواد اول میباشد.

۱- سالهای ۴۰ و ۴۱ و ۴۲، متعلق به سخران.



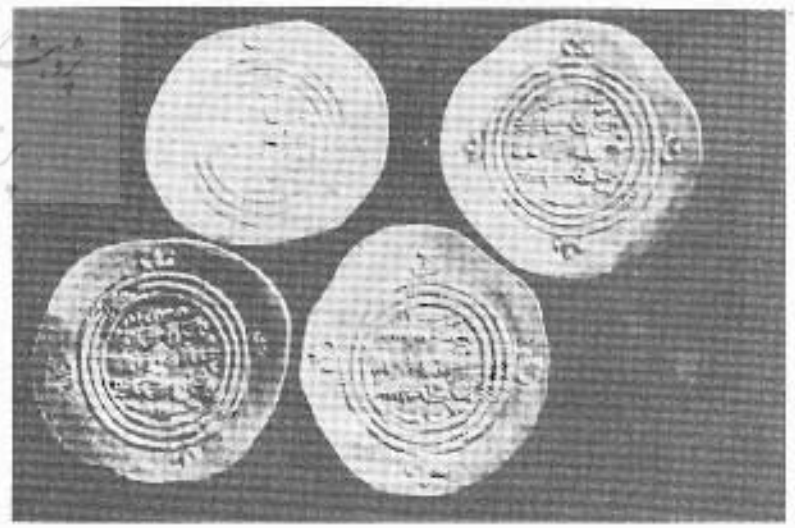




دوازدهم هرگز چهارم مشاهده میشود . ولی این شکل ب موقتی بوده و يك تمايل مراجعت به شکل اصلی در دوره های بعد دیده میشود.

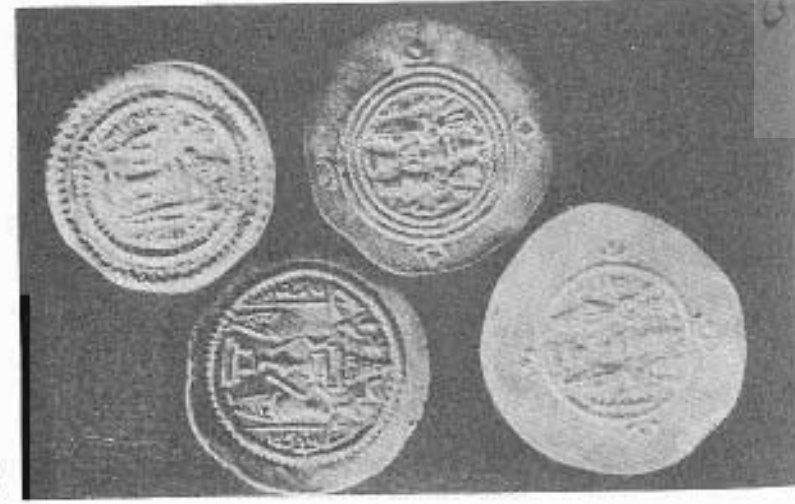
- ۱- سکه خسرو دوم سال ۳۹ معرف ضرابخانه ای
- ۲- سکه خسرو دوم سال ۳۶ معرف ضرابخانه ن ای
- ۳- سکه خسرو دوم سال ۳۹ معرف ضرابخانه ش ای
- ۴- سکه ساسانی سال ۲۰ معرف ضرابخانه م ای ، بخوبی نشان دهنده این

تغییرات میباشد.



مثال قاطعی برای این تغییر شکل ای در دوران های مختلف بنظر حضار میرسد :-

- ۱- ضرابخانه ایران در پشت سکه کواذ اول سال ۳۴ بصورت کلاسیک نوشته شده است.
- ۲- در پشت سکه خسرو اول سال ۳ تغییر محسوسی دیده نمیشود.
- ۳- ولی در پشت سکه خسرو دوم سال ۲۹ شکل ای و ر بکلی تغییر یافته و بخصوص ای همان شکل ب را بخود گرفته است.
- ۴- بالاخره در پشت سکه کواذ دوم سال دوم يك مراجعت به شکل کلاسیک ایران مشهود است.





با در نظر گرفتن شکل کلاسیک که در روی گل مهر معرفی شده بخوبی مشاهده میشود دیگر شکی از نظر مصفا ی موجود نیست . این دو حرف در روی



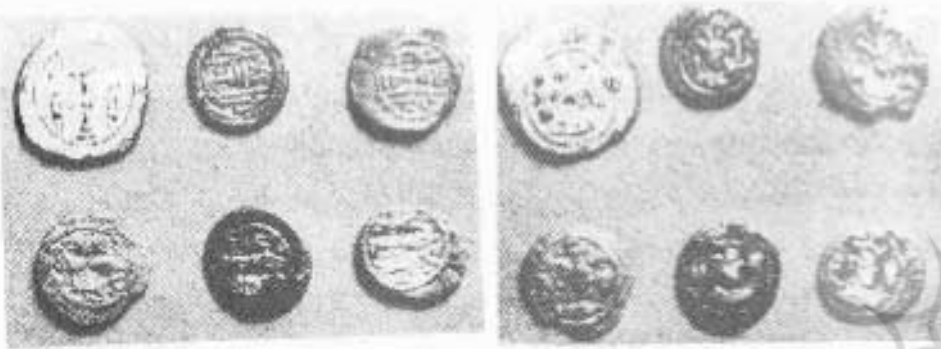
سکه های کوچک مفرغی ساسانی بخصوص در دوران شاپور دوم و بهرام پنجم و یزدگرد دوم و پیروز اول زیاد دیده میشوند. چند قرن قبل از این دوران سکه های مفرغی در زمان اشکانیان به تعداد زیاد در شوش ضرب میخوردند.

لوریدر در کتاب خود بنام میسیون باستانشناسی در شوش بطور کامل این سکه های اشکانی را معرفی نموده است.

سکه های مزبور یا به تقلید از سکه های سلوکی نقش خدائی در پشت دارند یا این نقش معرف یکی از محصولات خوزستان است که شوشی ها به داشتن آن مباهات میکنند . این محصولات عبارت از اسب، گاو، گندم، خرما و غیره هستند. این علائم بخصوص در پشت سکه های مهرداد کبیر و ارد زیاد دیده میشوند.



در روی سکه های ساسانی که در ضرابخانه ضرب شده اند در مقابل صورت شاهنشاه علائم ستاره شناسی حک شده است که جانشین همان خدایان یونانی میباشد. يك فلور دولیس که علامت بوربن های فرانسه است و مانند خیلی چیزهای دیگر قرون وسطای اروپا تقلید از ساسانیان میباشد در روی سکه یزدگرد دوم ضرب شده مشاهده میشود. از نظر محصولات نیز این سکه ها همان تقلید زمان اشکانیان را بکار میبرند. در روی این سکه های مفرغی پیروز اول خوشه انگور خوزستان جلب توجه مینماید.



بعد از دوران پیروز اول ضرابخانه شوش کمتر سکه مفرغی ضرب میزند و در دوره های بعد کثرت سکه های مفرغی منوجه شهرهائی مانند داربگرد ، اردشیر خوره و نیشابور است. اما ضرب سکه مفرغی شوش تا زمان عرب ساسانیان پابرجا است و این سکه مفرغی حجاج بن یوسف ضرب شوش معرف این ضرابخانه است. شوش در پشت این سکه به کوفی نوشته شده است. ولی سخنران سکه های دیگری



دارد که اشکال بی‌زانی با خط کوفی و ضرابخانه شوش به خط پهلوی (و بنام شوش نه ایرانشهر شاپور) در روی آنها نقش شده است. این سکه‌ها قاعدتاً مربوط به دوران حجاج بن یوسف و کمی بعد از آن میباشند. یکی از این سکه‌ها تاریخ ثمان و نمنین دارد.

مثال دیگری از ضرابخانه‌های فراموش شده در دست است که به جهت شباهت دو حروف الفبا ضرابخانه‌ای در ضرابخانه دیگری ادغام شده است و از دو ضرابخانه فقط یکی از آن به حساب آمده است. این فراموشی در این مثال متوجه اردبیل است. در حدود العالم اردبیل بزرگترین شهر آذربایجان نام برده شده است و این باید همان شهر آذربایجان سکه‌های اموی باشد. در شهرستان‌های ایران شهرستان ادورپادگان مهمترین شهرستان در ایالت ادورپادگان نام برده شده است و در موزه سکه‌های پاریس یک گل مهر بنام شهرستان انورپاتون که نام قدیمی تر ادورپادگان است وجود دارد که در ایالت انورپاتون واقع است. در اینجا یک سکه یزدگرد اول را که در مجموعه عزیز بیگلو محفوظ است ملاحظه میفرمائید که در پشت آن شهر استخر بطور تقریباً کامل نوشته شده است و علامت اختصاری آن در روی سکه پشت سر شاهنشاه منقور است این علامت اختصار به شکل **س** (س ت) تارمان عرب ساسانیان



پشت سکه‌های ضرب شده در استخر را ترک نمیکنند. متأسفانه تا کنون علامت اختصار ادورپادگان که **س** (آ ت) است به علت شباهت مختصر آن با **س** (بند با **س**) همیشه با **س** اشتباه شده و کلیه سکه‌های ضرب اردبیل هم به شهرستان استخر منسوب شده اند. با پروژکسیون چند مثال خود حضار قضاوت خواهند نمود که سکه‌های **س** مربوط به استخر و **س** از آن مجزی و محتلاً\* مربوط به اردبیل میباشند.

این دو سکه زمان پیروز اول طرف چپ سال چهارم ضرب اردبیل و طرف راست بدون تعیین سال ضرب استخر هستند. لازم میدانم گوشزد نمایم که سالهای



سلطنت که از زمان پیروز اول در پشت سکه‌ها نقش می‌یابد در زمان خود این شاهنشاه فقط از سال دوم تا هشتم سلطنت در پشت سکه‌ها نوشته شده است. این سکه سال ۲۶ کواد اول ضرب استخر طرف راست و این سکه سال ۲۵ کواد اول ضرب اردبیل بخوبی مشخصند.



در زمان خسرو اول اردبیل بسیار کم سکه ضرب زده است و این سکه سال ۳۴ ضرب اردبیل از جمله سکه‌های کمیاب است. در سمت راست سکه خسرو اول سال ۳۵ ضرب استخر مشاهده میشود.





در زمان هرمز چهارم نیز سکه‌های اردبیل بسیار کم دیده شده است و باستانی‌های يك سکه در مجموعه کریستیان اسکال در لوکزامبورگ سخنان سکه دیگری از اردبیل در زمان هرمز چهارم مشاهده نکرده است. متأسفانه اسلاید سکه اخیر در دسترس نبود تا نشان داده شود.

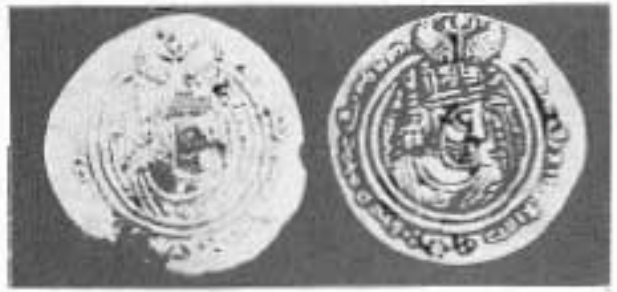
ولی در زمان خسرو دوم کثرت اردبیل کمتر از استخر نیست. سکه سمت راست سال ۳۱ خسرو دوم ضرب استخر و سمت چپ که از زیباترین سکه‌های خسرو دوم است سال ۳۳ و ضرب اردبیل میباشد.



دو سکه از اردشیر سوم معرفی میشوند. سمت چپ سال يك سلطنت ضرب اردبیل و سمت راست سال دوم سلطنت ضرب استخر هستند. در روی این اسلاید



يك سکه متعلق به مجموعه فروغی از بشرین مروان سال ۷۲ هجرت ضرب استخر مشاهده میشود. استخر در اینجا (س. ت و خ ۵۵۵) نوشته شده است. سمت چپ سکه عیداله زیاد سال ۵۹ هجرت ضرب اردبیل ملاحظه میشود. سکه بشرین مروان



موسسه انسانی و مطالعات فرهنگی  
جامعه علوم انسانی

روی اصل از بزرگسال بودن شکل خود سکه و نماز خوان که جای آتشدان را گرفته و طرز اختصار شهر استخر معرفی شد چون سکه‌های عسرب ساسانی ضرب استخر معمولاً همان شکل را دارند که به جهت کمی وقت معرفی نمیشوند. در نتیجه ضرابخانه اردبیل به این طریق از حوزه ضرابخانه استخر بیرون آورده شده شخصیت خود را باز می‌نماید.

از قسمت سوم ضرابخانه‌های تیسفون و مای معرفی میشوند.

### ضرابخانه ۲

این ضرابخانه تا شروع تحقیقات اینجانب ناشناخته مانده بود.

من در جلد اول کتاب خود علامت اختصاری **۲** را از زمان خسرو اول به بعد به این ضرابخانه نسبت داده و حدساً ضرابخانه **۲** را که ممکن بود نمودار مدائن باشد برای دورانی پیش از **۲** تعیین کرده بودم. متأسفانه باید اقرار کنم که **۲** به تیسفون مربوط نبوده و بعداً متوجه این اشتباه شدم. بطوریکه در روی اسلاید ملاحظه میفرمائید در کتاب شهرستانهای ایران همین دو حرف **م** المقت کامل مای را تشکیل میدهند که دقیقاً در پشت سکه‌های چند شاهنشاه نقش است. این



مای قاعدتاً همان ماهی سکه‌های امویان است که باید ماهی دشت باشد و در کتاب شهرستانهای ایران به عنوان پایتخت مادغربی آورده شده است. در ضمن باید اعتراف کنم که بقدری ندردت سکه‌های ضرب **۲** با کثرت سکه‌های ضرب **۲** مغایرت

داشت که با وجود نقطه استغهامی که در کتاب خود در مقابل **۲** به عنوان نماینده سابق سکه‌های ضرب **۲** گذارده بودم باز هم از نام بردن آن به عنوان نماینده اختصاری پابخت ابا داشتم. ولی در حقیقت تمام تفصیر متوجه من نبود چون کتب کلاسیک مربوط به سکه‌های ساسانی تاکنون با اصراری ضرابخانه **۲** را اسپاهان خوانده و آنرا به اصفهان نسبت داده بودند. پس از ملاحظه در حدود هفت الی هشت هزار سکه مربوط به دوران خسرو اول و خسرو دوم که در حدود هشت سال طول کشید نتیجه مطالعاتم درباره ضرابخانه‌های **۲** و **۲** بقرار زیر است:

شماره	نوع سکه	تعداد
۱	سکه زر	۱
۲	سکه نقره	۱
۳	سکه مس	۱
۴	سکه برنج	۱
۵	سکه آهن	۱
۶	سکه طلا	۱
۷	سکه نقره	۱
۸	سکه مس	۱
۹	سکه برنج	۱
۱۰	سکه آهن	۱
۱۱	سکه طلا	۱
۱۲	سکه نقره	۱
۱۳	سکه مس	۱
۱۴	سکه برنج	۱
۱۵	سکه آهن	۱
۱۶	سکه طلا	۱
۱۷	سکه نقره	۱
۱۸	سکه مس	۱
۱۹	سکه برنج	۱
۲۰	سکه آهن	۱
۲۱	سکه طلا	۱
۲۲	سکه نقره	۱
۲۳	سکه مس	۱
۲۴	سکه برنج	۱
۲۵	سکه آهن	۱
۲۶	سکه طلا	۱
۲۷	سکه نقره	۱
۲۸	سکه مس	۱
۲۹	سکه برنج	۱
۳۰	سکه آهن	۱
۳۱	سکه طلا	۱
۳۲	سکه نقره	۱
۳۳	سکه مس	۱
۳۴	سکه برنج	۱
۳۵	سکه آهن	۱
۳۶	سکه طلا	۱
۳۷	سکه نقره	۱
۳۸	سکه مس	۱
۳۹	سکه برنج	۱
۴۰	سکه آهن	۱
۴۱	سکه طلا	۱
۴۲	سکه نقره	۱
۴۳	سکه مس	۱
۴۴	سکه برنج	۱
۴۵	سکه آهن	۱
۴۶	سکه طلا	۱
۴۷	سکه نقره	۱
۴۸	سکه مس	۱
۴۹	سکه برنج	۱
۵۰	سکه آهن	۱

- ۱- تعداد از ضرابخانه‌های ثابتی است که از زمان بهرام چهارم به تعداد زیاد سکه ضرب می‌زند.
- ۲- کثرت سکه‌های این ضرابخانه در زمان یزدگرد اول، بهرام پنجم، یزدگرد دوم، پیروز اول، واکش، کواد اول، و جاماسب چشم‌گیر است.









بخصوص در روی سکه‌های عرب ساسانی **۱۱۱۱** بخوبی نمایان است. در نتیجه **۱۱۱۱** = اسپانبر و ضرابخانه جدید الاکتشاف **۱۱۱۱** در ضرابخانه **۱۱۱۱** = ویسب شاد خسرو.

۲- کثرت سکه‌های ضرب **۱۱۱۱** که من در جلد اول کتاب خود به‌وه اردشیر نسبت داده‌ام اکنون با شناسائی که امان‌الله فریسی راجع به استقلال نسبی شهرستانهای مختلف تیسفون در اختیاریم گذارد دیگر وه اردشیر فارس یعنی بردسیر نبوده است و همان سلوکیه دجله است که توسط اردشیر نخست نوسازی شد و نام وه اردشیر بخود گرفت و یکی از شهرستانهای تیسفون گردید. در نتیجه **۱۱۱۱** = وه اردشیر دجله.

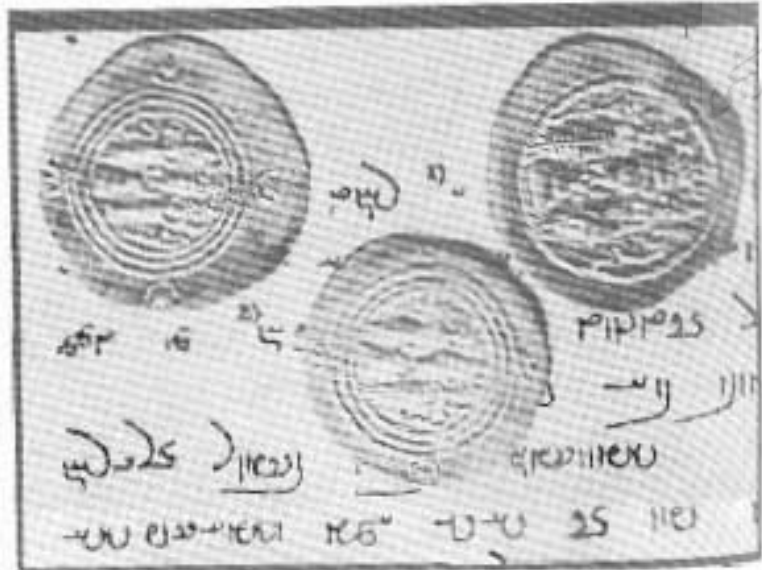
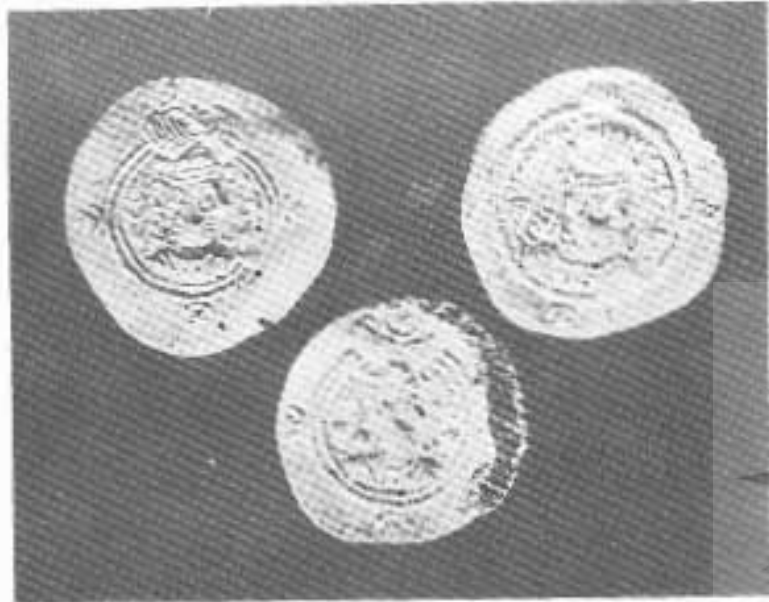
۳- بنظر می‌آید که ضرابخانه‌های **۱۱۱۱** و **۱۱۱۱** نیز از شهرستانهای تیسفون باشند چون سکه‌های ضرب **۱۱۱۱** بسیار کثیر و همیشه همراه تغییرات **۱۱۱۱** متغییر می‌توانند و سکه‌های **۱۱۱۱** اغلب از مغرب ایران بدست آمده و با وجود نسبت کمتر کثرت باز هم فراوان بنظر می‌رسند. در هر صورت علامت اختصاری این دوشهرستان را هنوز حل نشده باید محسوب نمود و فقط با حدس قوی **۱۱۱۱** و با حدس ضعیف **۱۱۱۱** را باید به شهرستانهای تیسفون نسبت داد.

۴- همانطور که اشاره شد خود دلیل سکه‌های خسرو آن‌هاست در ضرابخانه ایران نشان میدهد که این ضرابخانه مهم است و بعقیده سخنران این ضرابخانه از آن دربار و بنام ایران زمین ضرب می‌زده است. سکه‌های طلای او آخر ساسانی نیز ضرب این ضرابخانه اند. مثال آنرا بعدها در زمان عباسیان بصورت قصرالسلام و در زمان‌های بعد بصورت ضرب ایران داریم. در ضمن همانطور که اشاره شد ضرب اغلب سکه‌های گواذ دوم و اردشیر سوم و هرمزد ششم را از این ضرابخانه میتوان نام برد. این ضرابخانه در مدت سلطنت‌های کوتاه تقریباً همیشه موجود است مثلاً سکه‌های بهرام ششم، خسرو سوم و خسرو چهارم ضرب این ضرابخانه هستند. پس این ضرابخانه را هم میتوان با در تیسفون جای داد یا در یکی از شهرستانهای مهم دیگر که بعنوان پایتخت دوم انتخاب شده باشد در نتیجه **۱۱۱۱** = ضرابخانه دربار.

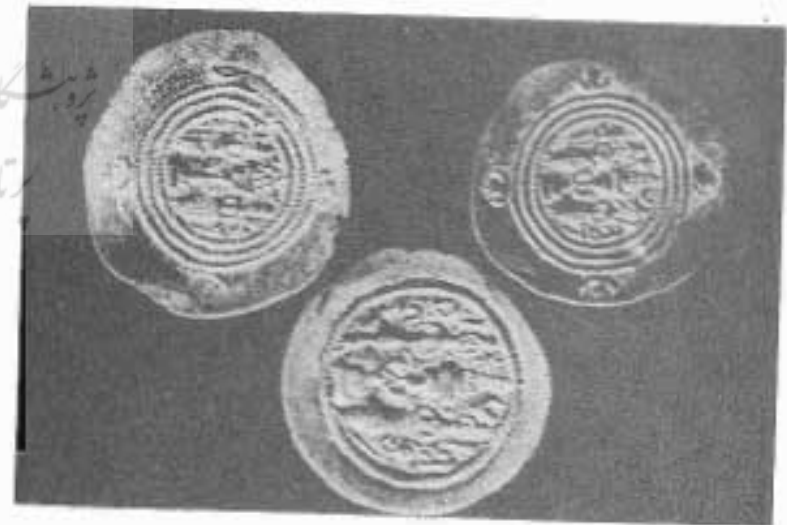
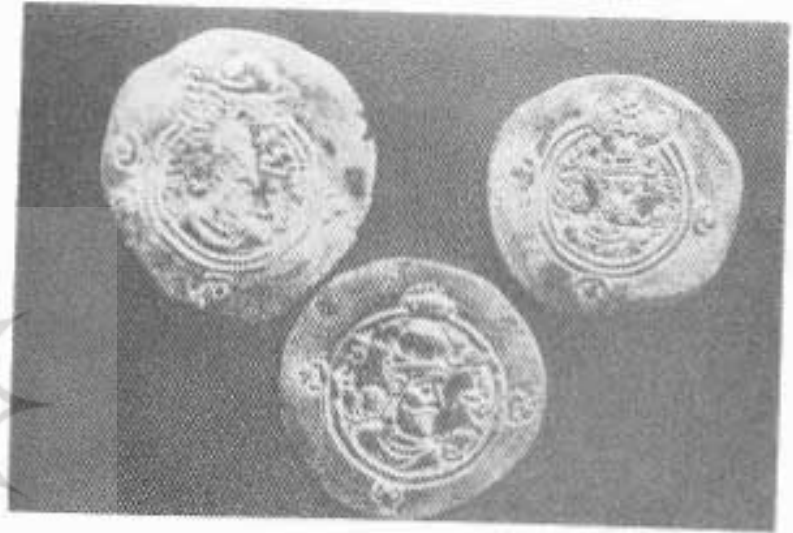
اکنون مبحث دیگری که از نظر تاریخی جالب است برای حضار نمایش

داده میشود: -

هنگامیکه این دو سکه سال دوم خسرو دوم و این سکه سال نهم هرمزد چهارم را با این علائم اختصار ضرابخانه ناشناخته بدست آوردم هیچ اشکالی موجود نبود که با تیپ خیلی شرقی سکه‌ها آنها را به رخوت نسبت دهم. همانطور که در روی نوشته شهرستانهای ایران دیده میشود فقط علائم اختصاری نسبت بنام کامل شهرستان

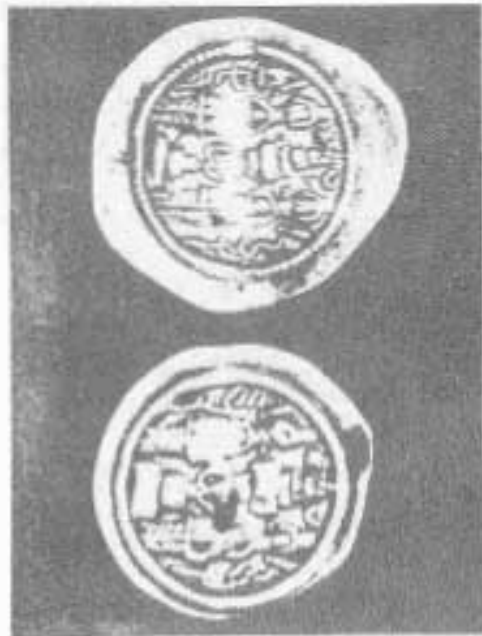


يك يكم دارند. البته این کشف جالب بود ولی فقط يك ضرابخانه جدیدالورود را معرفی مینمود. پس از این کشف این سه سکه دیگر را یافتیم که یکی از آنها به سال دوم هرمزد چهارم و دیگران به سالهای چهارم و نهم خسرو دوم مربوط هستند. در ضمن سال نهم علامت اختصاری ضرابخانه خسرو دوم بخوبی مشخص نیست تپ سکه های خسرو دوم از آن خراسان است. علامت اختصاری ضرابخانه از سه حرف س م ر تشکیل شده اند.



در خراسان هیچ شهری ( البته منظور از خراسان خراسان بزرگ است که تا چاچ وسعت دارد) بهتر از سمرقند باین علامت جواب نمیداد. هنگامیکه در سال ۱۳۵۱ از این کشف خود با ر. کوریل موزه دار موزه سکه های پاریس صحبت کردم او متکرر آن شد که این علامت مربوط به سمرقند باشد و میگفت پس از اینکه سمرقند در زمان هفتالیها از ایران جدا شد دیگر در زمان ساسانیان بدست ایرانیان نیفتاد. با وجود این اعتراض در سپتامبر ۱۹۷۲ در ضمن سخنرانی خود در اکسفورد باز هم این ضرابخانه را بعنوان سمرقند معرفی نمودم. کشفیات بعدی من ثابت نموده که من حق داشتم. در مجموعه کربستان اسکال در لوزان تعدادی سکه هرمزد چهارم یافت میشود که دارای ضرابخانه های عجیب و ناشناسی هستند. من در بازگشت از اکسفورد سری به لوزان گزافورد گزدم و از این سکه های ضرب شده در این ضرابخانه های عجیب عکس گرفتم.

در عید نوروز امسال هنگام خواندن تاریخ سیستان متوجه شدم که این ضرابخانه ها معروف شهرستانهای خراسان است ( البته منظور خراسان قدیم یعنی تا حدود چین فعلی است). دو عدد از سکه ها با حروف خ ل م ضرب خلم و یکی دیگر



گناه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی  
رتال جامع علوم انسانی





سال ششم سلطنت هرمزد چهارم میباشد. با کشف این ضرابخانه‌ها و بخصوص ضرابخانه شهر چاچ متوجه شدیم که سمرقندی که یافته بودم مربوط به همین دوره و وجود ضرابخانه‌های فوق در روی سکه‌های هرمزد چهارم معروف فتوحات بهرام چوبین در آسیای مرکزی است. در تاریخ نوشته شده است که بهرام ششم وجه ملی خود را از غلبه بر ترکان در سرحد شرقی ایران بدست آورد ولی تاکنون دامن فتوحات او ناشناخته مانده است خوشبختانه این کشفیات سخنران اجازه میدهد نقش جدیدی جهت کشور سامانیان در زمان هرمزد چهارم رسم شود. غیر از ضرابخانه‌هایی که نام برده شده تعداد دیگری ضرابخانه موجودند که مربوط به همین دوران است و خواندن آنان تا حدی بامشکلات روبرو شد. یکی از آنها ضرابخانه مرو بود یا مرو است که در خواندن آن مشکلی نیست چون بطور کامل در پشت سکه منقوش است ولی چون فتوحات بهرام چوبین از نظر افتاده بوده است لذا با اشکال میشد این سکه‌ها را به مرور نسبت داد.

مطالعات فرنگی  
سال جامع علوم انسانی



دیگر سکه‌ها دارای علامت **سیرک** یا ب خ ل هستند که همان بخل یا بلخ است. پس از اینکه بلخ در زمان یزدگرد اول یکبار باینصورت در پشت سکه‌ها نمایان شد

دیگر ما آنرا باینصورت نمی بینیم بلکه بشکل نغنی BBH که در کتابها BBA نوشته اند و در حقیقت BLH است نمایان میشود و در زمان پیروز اول هم وجود دارد و توسط هفتالیها در زمان این شاهنشاه از ایران جدا میشود. در زمان هرمزد چهارم دومرتبه بصورت اولیه در پشت سکه های فتوحات ظاهر میشود. این ضرابخانه نیز

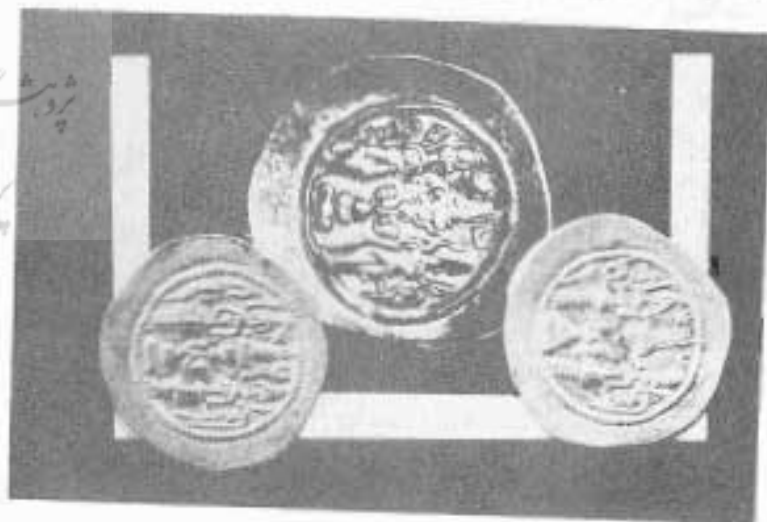
باینصورت ناشناخته مانده بود و از کشفیات سخنران است. چند ضرابخانه دیگر از آسیای مرکزی وجود دارند که هنوز ناشناخته مانده اند. با کمال تعجب حدود فتوحات بهرام ششم وبخصوص اهمیت یافتن ضرابخانه ابرشهر یا نیشابور در زمان هرمزد چهارم همان حدودی را معین میکند که خطه فرمانروایی سامانیان در قرون سوم و چهارم هجری است و اینان خسود را از اعقاب بهرام چوین میگویند.



ضرابخانه های فتوحات بهرام چوین کم و بیش در پشت سکه های خود او بنام بهرام ششم و در پشت سکه های خسرو دوم در سالهای اول سلطنت او باقیته میشوند ولی

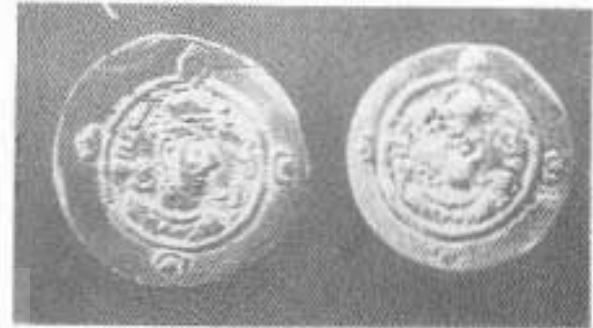
### پرتال جامع علوم انسانی یادداشت ۱:

هنگامیکه در خانه سخنرانی يك ضرابخانه ناشناس زمان هرمزد چهارم را معرفی میکردم و پیشنهاد مؤلفین پیشین را بخواندن آن بشکل زو آ و یا چیز شبه آن مطرح می نمودم ف. باقرزاده با کمال منطق آنرا زوزن خواند. اینکه این ضرابخانه پس از مدتها دومرتبه شروع بضرب سکه نموده است کاملاً با قرائن وفق میدهد. چون ضرابخانه ابرشهر که حتی در زمان خسرو اول اهمیتی ندارد در زمان



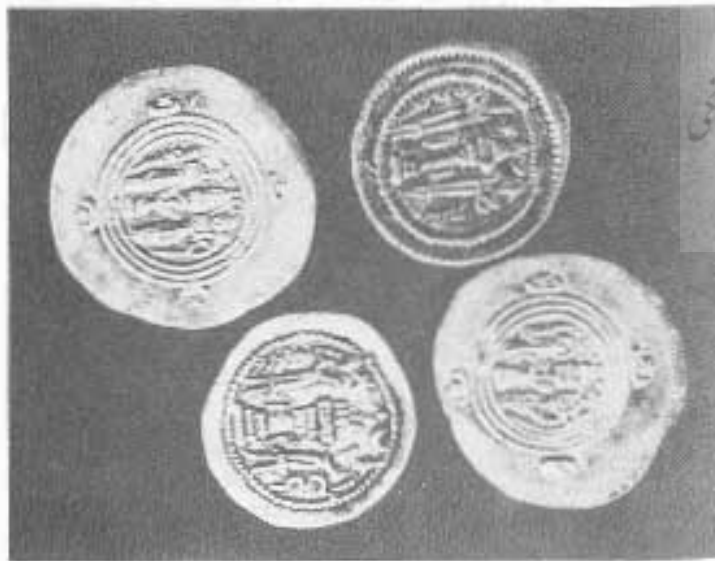


هرمزد چهارم بسیار سکه به انواع مختلف ضرب میزند و این ناحیه است که لشکر بهرام چوبین بسوی جاج به حرکت درمیآید سپس غنائم جنگ بهمین نفعه میرسند و رونق بازار ابر شهر مستلزم ضرب سکه های زیاد است. زوزن که در نزدیک همین ضرابخانه است بکمک آن می شنابد و نسبتاً سکه های فراوانی ضرب میزند. وجود



### یادداشت ۳:

- ۱- سکه یزد، سابقاً اشتهاً توسط Walker زرننگ خوانده شده بود.
- ۲- مروردر شیر دجله، سابقاً نهایند خوانده شده بود.



پروفسور سگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

این شهر قدیمی که بخصوص محل دادوستد و یکی از ضرابخانه های اولیه اشکانیان بوده است توسط امان الله قریشی باینجانب شناسانده شد. از همه بزرگوارانی که با گذاشتن سکه هایشان در اختیارم به تهیه سخنرانی کمک نموده یا در کشف ضرابخانه ها کمک نموده اند سپاسگزارم.







